

SPREHOD PO ROBU BIVANJA

Maribor, KiBela/KIBLA, 29. 10. do 14. 11. 2010

Vladimir P. Štefanec

17. 11. 2010

mariborski galeriji Kib(e)la so se sodelovanja pri letošnjem Mesecu fotografije lotili smrtno resno. Na ogled so postavili razstavo z verjetno doslej najštevilnejšimi portreti mrtvih na kvadratni meter pri nas. Kakih petdeset jih je bilo, in čeprav so razstavo odprli tik pred prvim novembrom, ni imela s

tem spominskim dnem prav nič opraviti.

Šlo je za predstavitev zadnjega obdobja ustvarjanja našega znanega fotografa Gorana Bertoka, za katerega je značilno avtorsko oziranje po senčnih plateg človeškega bivanja. Fotograf je svoje razstave v preteklosti pogosto postavljaj v drugačnih, negalerijskih prostorih, v grajskih kletih, železniških vagonih, zaporih, zakloniščih, na ogled pa so bile praviloma le krajši čas ali pod posebnimi pogoji, to pa tiskanim medijem, še posebno štirinajstdnevnikom, pogosto onemogoči, da bi poročila o njih objavili še v času, ko so te na ogled, in tako se je žal zgodilo tudi tokrat.

Posebna, robna niso le številna prizorišča Bertokovih razstav, ampak tudi njegove tematike, odsevi neolepšane, marsikdaj brezupno delujoče realnosti. Fotografov poglavitni motiv je že nekaj časa telo, pogosto mučeno, ujet med resničnimi ali insceniranimi sadomazohističnimi dejavnostmi, med izkazovanjem temnih, skritih strasti ... Avtor je pred nas brez kakršnega koli moraliziranja ali komentarja postavljaj ujetnike sladostrastnih bolečin, ranjene duše, krvaveče skozi kožo, brazgotinasto geografijo njihovih trpinčenih teles, ki jih je hkrati preobražal v avtonomne, pogosto razosebljene estetske objekte.

Ukvarjal se je tudi z zaporniško tematiko, v zadnjih šestih letih, obdobju, ki ga je zgoščeno predstavila mariborska razstava, pa je stopil še korak, dva naprej, čisto do roba, po mnenju nekaterih že kar čezenj, in se povsem posvetil fotografiranju teles v poslednji fazi njihovega zemeljskega obstoja. S tem je seveda načel tabu, soočil gledalca z neprijetno, za marsikoga mučno preizkušnjo.

Smrt je v naši kulturi namreč nekaj, kar biva na robu sveta živih in njihove zavesti. Z njo se težko in z odporom soočamo, navzoča je predvsem kot grožnja, preteča sleherniku, kot moreče dejstvo, ki ga sicer sprejemamo, a ne čisto zares in ga vsekakor radi odrivamo čim dlje od sebe, pred njim pa konec koncev bežimo tudi tako, da vsako leto, ob dnevu mrtvih, smrti žrtvujemo na tone sveč in cvetja, formalno v spomin mrtvim, v resnici pa kot začasno odkupnino zase.

Goran Bertok se je začel po tem robu našega bivanja fotografsko sprehajati pred šestimi leti, s serijo *Obiskovalci*, nadaljeval tri leta pozneje s ciklom *Post Mortem*, leta 2009 pa še s poliptihom *Rdeče*. Tokrat so bile vse omenjene etape njegovega in našega soočanja s smrtjo razstavljene skupaj, dopolnjene s še nerazstavljenimi deli ter z videom, tako da je razstava delovala tematsko zaokroženo, cikli so se med seboj prvič navezovali, vzpostavljen je bil notranji dialog med posameznimi segmenti razstavljenega, kronologija nastajanja posameznih serij je postala nepomembna.

TISKANA IZDAJA

■ NOVI POGLEDI V SREDO, 10. 9.

Tiskana izdaja: Pogledi, št. 15-16

[Tiskane izdaje](#)

POVEZANA VSEBINA

RAZSTAVA: SPREHOD PO ROBU BIVANJA - VLADIMIR ŠTEFANEC
| 17.11.2010

PRISPEVKI AVTORJA

STVARNO: PREK ARHITEKTURE K SAMEMU SEBI - VLADIMIR ŠTEFANEC
| 17.01.2011

LEPOSLOVJE: ČAKAJOČ NA MARTINA KRPA NA PAJKICAH - VLADIMIR ŠTEFANEC
| 07.04.2010

RAZSTAVA: DUCHAMP V MURSKI SOBOTI - VLADIMIR ŠTEFANEC
| 07.02.2011

ZADNJI KOMENTARJI

LEPOSLOVJE: KUNDERA NE MORE IZ SVOJE KOŽE

KOMENTAR: Tadeja | 04. 09. 2014
Kunderov apodiktično apokaliptični ton dejansko soustvarja domnevno brezupni...

DIALOGI: KLJUB VSEMU NISEM PESIMIST

KOMENTAR: @ | 26. 08. 2014
Le 32 milijonov evrov Ustvarjalne Evrope v letu 2014 za vse države EU je zlasti...

DIALOGI: VEČINA SLOVENSКИH TEKEM JE PRIREJENIH

KOMENTAR: blaz | 24. 08. 2014

Tisti, ki spremljamo Bertokovo delo zadnjih let, se spomnimo, da so med nas prvi prišli *Obiskovalci* in v božični čas, med katerim so bili razstavljeni, vnesli povsem drugačno toplino, pravzaprav vročino krematorijskega ognja. Njihovi razžarjeni, goreči skeleti so kričali o dokončnosti, brezprizivnosti, nagovarjali so nas iz neke posebne, svojevrstne dimenzije, peklensko žareče. Tiste lobanje v različnih fazah izgorevanja, ki jih je fotograf tokrat razstavil v manjših, danostim prostora prilagojenih formatih, so učinkovale in še vedno učinkujejo kot nekakšni portreti iz onstran, iz njih smo, kljub deformacijam, lahko razbrali individualne poteze.

Bertok nas seveda sooča z neizbežno minljivostjo, opominom, da smo smrtni in da svoji usodi ne bomo ubežali, ne glede na to, ali to dejstvo sprejemamo ali pa raje odvrčamo pogled. Tema je starodavna, v zahodni umetnost navzoča že na veke, in tudi v fotografskem mediju, ki se, s svojo neposrednostjo in prepričljivo simulacijo resničnosti, zdi za posredovanje tovrstnih vsebin še posebno primeren, ni nova. A Bertok jo obravnava na značilen, vedno izrazito nevtralen način, brez komentarja, z nekakšno hladno distanco, neizprosno nas postavi pred izvršeno dejstvo in to je to.

Z minljivostjo, trpko določenostjo, hromečo nemočjo nas soočajo tudi dela iz serije *Post Mortem*, zbirke portretov mrtvih, zamrznjenih obrazov, pogosto prekritih z ivjem, ledenimi kristali, med katerimi je kdaj pa kdaj opaziti rdečino drobnih, komaj opaznih ranic, skozi katere se odpira pot v notranjost počasi razpadajočega telesa. Avtor se je posvetil predvsem detajlom, ki jih je poudaril ob pomoči črnih površin, pomembnih kompozicijskih elementov, nad njimi ali ob njih. Izpostavil je posamezne dele obraza, predvsem tiste (oko, nos, uho ...), s katerimi navezujemo stike z okoljem, s svetom, z njima komuniciramo, ju čutimo, zaznavamo. Zaradi svoje otrplosti, včasih tudi deformiranosti, ti deli obraza svoje funkcije več kot očitno ne opravljajo več, so le veneče lupine, oropane možnosti, ki jo predstavljajo, vitalne možnosti, ki iz človeka sooblikuje tisto, kar pravzaprav je. Otrpla usta ne govorijo več, značilno upadla, otrdela koža dlani in prstov odseva njihovo dokončno negibnost, z ivjem prekrito oko ne vidi, čeprav je odprto in se zdi, da je v njem nekakšen odsev, a v resnici ni to nič, le optična deformacija, začetek razkroja ...

Ko sem pred leti pisal o nekaterih izmed teh Bertokovih fotografij, sem se na koncu vprašal, ali jim bo sledilo novo življenje, ki bo sklenilo večni krog, ali dokončna zaobljuba brezprizivnosti, in odgovor je prišel na naslednji avtorjevi razstavi, s poliptihom *Rdeče*. Na njem vidimo pet detajlov, delov telesa zelo majhnega človeškega bitja, dojenčka, novo življenje torej, vendar ... Četudi je otročiček na fotografijah v rdečih tonih videti, kot da plava v tekočini, ki se zdi kot njegovo naravno okolje, ob tem se utegnemo spomniti primerov posnetkov zarodkov v varnih zavetjih trebuhov njihovih mater, je Bertokov dojenček drugačen. Tekočina je skoraj zanesljivo napačna in namesto v topli materini notranjosti lebdi v hladni posodi ... Majhno bitje je spočeto, a najbrž nerojeno ali umrlo ob porodu, med fotografove portretirance je prišlo brez vmesne faze, ki ji pravimo človeško življenje, je bitje, ki ne bo odrastlo, katerega koža se ne bo nagubala, upodobljeno pravzaprav ni po smrti, kot preostali tihi prebivalci fotografij z razstave, ampak že pred rojstvom. In ob njegovem fotografsko raztelesenem, na detajle »razrezanem« telescu se lahko – tako kot ob rumeni, metuzalemski polti mrtvega starca, ki se zdi že bolj voščena figura kot človek – vprašamo, kdaj se pravzaprav začne in kdaj konča človek, a to seveda ni vprašanje, na katero bi nam avtor odgovoril. On nam, na svoj izčiščeni, zelo estetizirani fotografski način, samo kaže svoje mrtve ljudi, zelo mlade in zelo stare in tiste vmes, v rdečih, črnih, rožnatih tonih, barvah krvi, ognja, kože, teme ...

Edini predmeti na fotografijah so krpe na nekaterih obrazih in te napol pokrite obraze gledamo lažje od drugih, bližji so naši kulturi prikrivanja, zastiranja neprijetnih dejstev, zakrivajo tisto hromečo odsotnost vsakršne iluzije.

»Novo življenje« v Bertokovem fotografskem ustvarjanju zadnjih let se je torej uresničilo na brezprizivno brezupen način, krog je sklenjen, povezan, a življenje je nekaj, kar je v tem opusu prisotno le v svoji odsotnosti. Težko je verjeti, da so se veke, prekrite z ivjem, kdaj premikale, da so usteca drobnega bitja kdaj sesala prst, da je goreča postava bila kdaj kaj drugega kot okostje, namenjeno temu, da zagori in se pojavi na fotografijah Gorana Bertoka, da nas *obišče* na kateri izmed njegovih razstav, kot reprodukcija v časopisu, kot prebivalka naših nočnih mor.

Razstava v Kib(e)li je bila še eno izmed unikatnih, intenzivnih razstavnih doživetij, značilnih za

Zolcni odzivi udeležencev? Me ne bi presenecalo. Resnica boli...Toni jo je...

CITATI

» Jakčev nauk za današnjo rabo: izogibajmo se cloud pornu, kontrastom in nasičenim barvam. Sivo je lepo. Kar fotografiram, je lepo. Vse je umetnost. Če fotografiram, smo umetniki. «

Foto Jakac: Vizualije od paleolitika do Instagrama

avtorja, še intenzivnejša zaradi omenjene tematske zaokroženosti, dopolnjevanja in številčnosti del. In nad njo je lebdela nestvarna spokojnost, véliki mir, v kakršnega bomo najbrž pogreznjeni tam onstran.

Pogledi, november 2010

ŠIRI POGLEDE

